

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LX, кн. 1, 2016 г.
Кръгла маса *Специализирани видове туризъм – предизвикателства и перспективи*
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LX, book 1, 2016
Round table *Special forms of tourism – challenges and prospects*

**РОЛЯТА НА ХОТЕЛИЕРСКАТА СУПЕРСТРУКТУРА ЗА РАЗВИТИЕ
НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ
ROLE OF THE HOTEL SUPERSTRUCTURE FOR THE DEVELOPMENT
OF ALTERNATIVE FORMS OF TOURISM**

Таня Дъбева, Георгина Луканова*
Tanya Dabeva, Georgina Lukanova*

Икономически университет – Варна
University of Economics – Varna

* E-mail: lukanova@ue-varna.bg

Abstract

The aim of the following paper is to emphasize the role of the alternative hotel superstructure for the development of alternative forms of tourism. For this purpose several theories of Bulgarian and foreign researchers are analyzed. Firstly, the paper focuses on the presentation of the most essential characteristics of the hotel superstructure. Secondly, the characteristics of alternative hotel superstructure are discussed. The meaning of the term in the research literature is summarized, and a classification of alternative forms of accommodation after *Messerli & Sterling* is included. Some others usages of alternative accommodation like *time share, non-traditional forms of hospitality, couchsurfing* are also mentioned. On the basis of these analyses, the authors present their own definitions and classification of alternative hospitality and its alternative hotel superstructure. Lastly, the role of the alternative hotel superstructure for the development of alternative forms of tourism is summarized in six points.

Key words: hotel superstructure, alternative tourism, alternative accommodation.

ВЪВЕДЕНИЕ

След деветдесетте години на двадесети век придоби популярност терминът „алтернативен туризъм“ като антипод на масовия, предимно рекреативен туризъм. Възникването на алтернативния туризъм се обяснява с промени в мотивацията, съответно в поведението на туриста като потребител. Част от туристическата клиентела, най-напред в развитите икономически страни, се ориентира към удовлетворяване на специфични потребности и мотиви като хоби интереси, опознаване и приобщаване към местната култура, бит и традиции, екологичен начин на живот, приключение и посещение на непознати места с неизвестни туристически ресурси и други.

Подобно поведение е продиктувано от еволюция в личностната ценностна йерархия под въздействието на различни социални и икономически фактори като един от тях е съвременната глобализация. Привържениците на алтернативния туризъм отхвърлят стандартните продукти, които са основа за разрастването и успеха на транснационалните туристически компании. Отправя се ново предизвикателство към туристическото предлагане, най-съществената част от което е хотелиерството, то бързо създава и развива алтернативни форми на настаняване или съдейства за реализацията на други алтернативни туристически продукти. Алтернативните варианти на пребиваване се базират на съответната хотелиерска суперструктура, която придобива нови качествени характеристики, все още недостатъчно анализирани в специализираната литература. Ето защо настоящата обзорна статия накратко представя ролята на хотелиерската суперструктура за развитие на алтернативния туризъм като предмет на изследване е хотелиерската суперструктура, а обект – алтернативните форми на настаняване.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

В настоящата обзорна статия са използвани методите на научния анализ на съществуващи научни концепции по третираната проблематика и на научния синтез на авторови идеи. Представени накратко и коментирани са становищата на водещи български и чуждестранни учени като Dabeva, Neshkov, Hadzhinikolov, Lukanova, Jones, Medlik, Lundberg, Meserli, Sterling и други.

РЕЗУЛТАТИ

ОСОБЕНОСТИ НА ХОТЕЛИЕРСКАТА СУПЕРСТРУКТУРА

Най-общо хотелиерската суперструктура обхваща материалните условия за предоставянето на хотелиерските услуги. Хотелиерската суперструктура е част от туристическата и включва всички заведения за пребиваване в съответната територия (Dabeva, 2013). Тя съчетава специфични материални елементи, което намира израз в най-характерните ѝ особености:

➤ Хотелиерската суперструктура се състои главно от *два вида елементи – пасивни и активни*. Пасивните елементи представляват самата сграда с всички помещения и функционални връзки между тях, както и системните съоръжения. Техният относителен дял е около 2/3 от материално-вещественния състав на суперструктурата. Останалата 1/3 са активните елементи – обзавеждане, оборудване, машини;

➤ Съдържанието на хотелиерската суперструктура намира конкретен израз в отделните *видове* заведения за пребиваване – хотели, мотели, вили, къщи за гости, къмпинги и др., които се характеризират с голямо разнообразие;

➤ Хотелиерската суперструктура се изразява *количествено* чрез туристическата леглова база. Тя определя статистическите възможности за

настаняване в рамките на обекта или територията, които са създадени от различните стопански субекти (Dabeva & Lukanova, 2000). Количественият аспект на хотелиерската суперструктура показва броя туристи, които могат да пребивават едновременно в обекта, курорта, територията и т.н. Така от легловата база могат да се изчислят реализираните нощувки, средният престой на туристите, процентът на заетост, които са свързани с приходните и разходните показатели, а оттам и с икономическата ефективност на конкретния туристически обект;

➤ Хотелиерската суперструктура има и *качествени* характеристики, които намират пряк израз в съответната категория на обектите. Та показва нивото на предлагането в рамките на отделния вид заведения за пребиваване;

➤ Хотелиерската суперструктура е *териториално определена* от туристическите ресурси. Съществуването им на дадена територия обуславя възникването на хотелиерската суперструктура, а количествените и качествените им параметри оказват влияние върху нейното съдържание. Повисокото равнище на ценност на туристическите ресурси предполага по-разнородна, с по-голям капацитет и по-висока категория хотелиерска суперструктура. Цикличните промени в качествените характеристики на туристическите ресурси определят експлоатационния период на заведенията за пребиваване. Количеството на туристическите ресурси фиксира пределната граница в развитието на хотелиерската суперструктура.

Изведените особености на хотелиерската суперструктура дават възможност да се определи нейното **значение** за развитието на туризма на определена територии, респективно на алтернативния туризъм, но тя трябва да кореспондира с неговите характеристики.

АЛТЕРНАТИВНА ХОТЕЛИЕРСКА СУПЕРСТРУКТУРА

В специализираната литература понятията „алтернативно хотелиерство” и „алтернативна суперструктура или форми на настаняване” се срещат епизодично и се дефинират и структурират нееднозначно. Messerli & Sterling (2006) посочват, че тези понятия се появяват в началото на 21. век, но изобщо не са уточнени и им се придават различни значения според обхвата на теоретичните или емпирични изследвания и мненията на авторите. Според цитираните учени алтернативното настаняване се осъществява в нетрадиционни форми на пребиваване или в нетрадиционни локации. Акцентът не са материалните условия за нощувка, а новият опит и преживявания в различна и непозната среда. С това твърдение, авторите изчерпват определението и по познатата логика се насочват към класификация на алтернативните форми за настаняване. Те ги разделят на две големи групи според критерия „цел на изграждане” (вж. табл. 1).

Таблица 1. Класификация на алтернативните форми на настаняване
Table 1. Classification of alternative forms of accommodation

Специално изградени	Адаптирани
А. С постоянен характер: пещерни хотели; хотели-дървета и др. подобни	А. С действащ характер: манастири; храмове; кораби; изследователски станции и др. подобни
Б. Временни конструкции: ледени хотели и иглута; юрти; тенти и др.	Б. Конвертирани: затвори; фарове; водни кули; мелници; воденици; пощенски станции; замъци; култови постройки и др.

Източник: Messerli & Sterling, 2006.

Без да претендира за всеобхватност, класификацията представя основните видове нетрадиционни заведения за пребиваване. Необходимо е да се отбележи, че понякога границата между алтернативността и масовизацията на заведенията е трудно различима – логично е при достатъчното разпространение на алтернативната форма тя да премине в своя антипод. По наше мнение, въпреки относителния характер на изказванията на Messerli & Sterling, те имат съществени приноси при изследването на алтернативното хотелиерство и неговите форми – посочват водещия мотив на туристите при посещение на подобни обекти; класифицират успешно разнообразните заведения и включват такива, които се превръщат в туристически ресурс, т.е. стават цел на туристическото пътуване и пребиваване. Авторите стесняват обхвата на понятието до търговските, организирани заведения и го структурират от гледна точка на първичните производители. Същевременно не е обърнато достатъчно внимание на търсенето към подобни обекти и на участието на алтернативното хотелиерство в различни туристически продукти.

Подобно на цитираните автори е и мнението на Neshkov, той счита, че алтернативните възможности за настаняване са нетрадиционни и водят до практикуване на съответните видове туризъм – в пещера, иглу, замък и много други (Neshkov et al., 2014).

Краткият преглед на оскъдната специализирана литература по разглеждания въпрос, ни дава основание да твърдим, че от теоретична гледна точка алтернативната хотелиерска суперструктура се свежда до нетрадиционни заведения за пребиваване с организиран характер. Изведеното обобщение не изчерпва разнообразното тълкуване на алтернативната суперструктура.

Допълнително, можем да систематизираме употребата на понятието в следните варианти:

1. За обозначаване на разнообразните подвидове на тайм шеър – пълно или частично владение или ползване на хотелиерска собственост; клубовете резиденции или кондоминиум хотелите. Алтернативността при тези форми е по отношение на материалните условия за реализация на нощувката – те не се наемат както при класическото хотелиерство, а върху тях се придобиват права на ползване или владение.

2. За отграничаване на устойчивото хотелиерство и свързаните с него видове като зелени, еко, био и други подобни заведения за пребиваване. Устойчив хотелиерски продукт е този, чието създаване, реализация и развитие гарантират социален комфорт и социална отговорност, икономическа стабилност и просперитет, опазване и частично възстановяване на природните и туристически ресурси (Dabeva, 2009). Посочените характеристики влизат във философията на алтернативния туризъм и настаняване. Концепцията за устойчиво развитие се конкретизира както в стратегии и програми за отделните дестинации, вериги и обекти, така и в „тематични“ разновидности, от които най-разпространени са зелените хотели.

3. В по-широк план с термина „алтернативно хотелиерство“ се обозначават следните два варианта на алтернативно настаняване:

А. Реципрочно настаняване в домовете или вилите на хората по време на ваканцията, за което те се договарят предварително. Размяната е за близки по характеристики жилища, с подходящо разположение, но само реципрочно, с туристическа цел и без посредник (Perkins, 2010). В този случай алтернативното хотелиерство е нетърговско, неорганизирано, базирано на гостоприемство и социални комуникации;

Б. За обозначаване на по-дългосрочно настаняване – месец и повече в т.нар. в съвременния етап (наследници на известните в миналото пансионни) хотели-резиденции (Patterson et al., 2013) или още туристически резиденции. Условието и организацията в тях са близки до наемане на недвижима собственост, което ги превръща в гранична форма и позволява причисляването им към обекти, различни от традиционните.

4. Често, без да се използва терминът „алтернативен“, но като различен от стандартното и масовото, се упоменава и бутиковият хотел. Стил, изисканост, оригиналност, уникалност, гостоприемство и етичност са неговите характеристики като целта е да се удовлетворят индивидуалните потребности на туристите, търсещи специален продукт (Lukanova, 2010).

Алтернативната хотелиерска суперструктура е неразривна част от алтернативното хотелиерство и неговия продукт на базата на доказаните от авторите в други техни публикации изисквания за цялостност и синхронност (Dabeva, 2013; Lukanova, 2014). Следователно при практикуване на алтернативен туризъм, настаняването също трябва да е алтернативно, в противен случай продуктът ще се разпокъса и няма да удовлетвори клиента. Търсенето към подвидовете на алтернативния туризъм е със специални потребности и интереси като откривателство, приключения, цялостна смяна на средата и начина на живот, нови преживявания, екстремни ситуации, запознаване и приобщаване към местен бит, култура, традиции и т.н. Тези потребности се удовлетворяват от всички елементи на продукта, независимо дали акцентът е върху дестинацията, вида на заведението за пребиваване, допълнителните услуги или събития. Затова считаме, че **алтернативното хотелиерство и неговата суперструктура са част от алтернативния туризъм, респективно от алтернативния туристически продукт** (т.е. те са в системата на организираното хотелиерство), което предполага ново,

отговорно и хуманно отношение на първичните производители към природната и социална системи.

В тази връзка алтернативната хотелиерска суперструктура следва да е оригинална, нетрадиционна, да е основа и обединител на останалите елементи на алтернативния хотелиерски продукт. Много често, продуктът на алтернативното хотелиерство е тематичен като независимо от избраната тема, отново водещо е изискването за оригиналност, нетрадиционност, по възможност уникалност, но задължително с респект към човека и околната среда. Изведените особености на алтернативната хотелиерска суперструктура ни дават възможност да предложим собствена класификация на алтернативните форми на настаняване (вж. табл. 2).

Таблица 2. Класификация на алтернативната хотелиерска суперструктура
Table 2. Classification of alternative hotel superstructure

Водещ елемент на темата	Туристически ресурси / дестинация	Суперструктура	Обслужване и атмосфера
Специално изградени	Дървесни хотели Хотели пещери Ледени хотели и др.	Бутикови хотели Подводни хотели Исторически хотели и др.	Еко, био, зелени хотели Къщи за гости Хотели с национална тематика и др.
Адаптирани	Музеи - хотели Храмове - хотели Индиански селища и др.	Манастири Мелници, воденици Фарове Ботели и др.	Страноприемници, ханове Кервансарай Селски ферми и др.

Характеристиките и класификацията са авторови виждания, те могат да послужат по-нататък за основа при задълбочаване на изследванията относно спецификата на отделните видове заведения за пребиваване, както и за присъствието и разпространението на алтернативната хотелиерска суперструктура в отделните туристически страни.

ИЗВОДИ

На базата на особеностите на изследваните понятия, бихме могли да систематизираме ролята на алтернативната хотелиерската суперструктура за развитие на алтернативни видове туризъм в следните направления:

➤ всяка туристическа страна, курорт, място разполагат с определен леглови капацитет в рамките на различни алтернативни заведения за пребиваване, който осигурява пребиваването на туристите и съответно развитието на алтернативните видове туризъм. Следователно този капацитет е абсолютно необходимо условие за възникване и развитие на тези форми, в която и да е територия (Dabeva, 2010: 6);

➤ хотелиерската суперструктура е един от основните съставни елементи на туристическия продукт. Хотелиерството предоставя услуга, без която е невъзможно пребиваването в туристическото място и потребяването на природните и антропогенните ресурси. В този смисъл можем да твърдим, че алтернативната хотелиерската суперструктура прави възможна реализацията и потребяването на алтернативния туристически продукт, защото без заведения за пребиваване, дори и при наличието на уникални туристически ресурси, туризъм не възниква. Алтернативната хотелиерска суперструктура позволява чрез продукта включването на антропогенни и природни ресурси в регионалното и националното предлагане и им дава възможност да проявят ценността си при удовлетворяване на специфичните потребности на привържениците на алтернативните форми на туризма. В тази си роля алтернативната хотелиерска суперструктура допринася за валоризирането и международното признаване на елементи от националното културно богатство и им придава стойностно изражение, което повишава икономическото ѝ значение;

➤ взаимовръзката на хотелиерската суперструктура с туристическите ресурси обуславя водещата ѝ роля по отношение на останалите туристически дейности, съставляващи продукта на алтернативния туризъм. Тя изпълнява функцията на ориентир за капацитета на заведенията за хранене и развлечения, търговската и транспортната мрежа, спортните съоръжения и др. Видът, категорията и експлоатационния период на заведенията за пребиваване определят същите параметри на обектите на останалите туристически дейности в рамките на алтернативните форми. Несъвпадението на една или няколко характеристики на алтернативната хотелиерската суперструктура с останалите елементи намалява синхрона на туристическия продукт поради нарушена връзка с туристическите ресурси;

➤ хотелиерската суперструктура оказва пряко влияние върху качеството на алтернативния туристически продукт. Като осезаем елемент тя определя параметрите на основните и допълнителните услуги – количество, качество, асортимент, технология на обслужване. Всеки един недостатък на хотелиерската суперструктура рефлектира върху степента на удовлетвореност на туристите и поражда негативни социално-икономически последици;

➤ алтернативната хотелиерската суперструктура е възможно да е непосредствена цел на туристическото пътуване и пребиваване. Нейните оригинални и нетрадиционни форми, систематизирани в посочената авторова класификация генерират туристически поток със специфични мотиви и всъщност се превръщат в антропогенен туристически ресурс. В този аспект нараства ролята на алтернативната хотелиерска суперструктура за повишаване на икономическата ефективност на алтернативното хотелиерство и туризъм, както и на общата;

➤ при алтернативните туристически пътувания, когато съответната хотелиерска суперструктура не е непосредствена цел на пътуването и пребиваването, тя осигурява условия за удовлетворяване на основни и

допълнителни, а не на специфични потребности. Следователно, в този случай, по отношение на целта на туристическото пътуване алтернативните форми на настаняване изпълняват спомагателни функции, но са необходимо условие за осъществяването ѝ.

Посочените приноси на алтернативната хотелиерска суперструктура я превръщат в първостепенно условие за развитието на алтернативното хотелиерство и туризъм в конкретната туристическа дестинация.

REFERENCES

Dabeva, T., 2013. Hotelierski i restorantnyorski franchaysing. Varna: Nauka i ikonomika.

Dabeva, T., 2009. Printsipi na ustoychivoto hotelierstvo. // Turizmat i ustoychivoto razvite na obshtestvoto. Varna: Nauka i ikonomika, 7–16.

Dabeva, T., 2010. Sashtnost na alternativnoto hotelierstvo. // Alternativi za razvite na savremenniya turizam. Varna: Nauka i ikonomika, 252–260.

Dabeva, T., N. Apostolov, G. Lukanova, 2000. Hotelierstvoto v Evropa – kategorii, lokalizatsiya, razvite. Varna: Krag.

Lukanova, G., 2010. Osobnosti na butikovite hoteli kato alternativna forma na nastanyavane. // Alternativi za razvite na savremenniya turizam. Varna: Nauka i ikonomika, 305–313.

Lukanova, G., 2014. Rolya na hotelierskata superstruktura za razvitiето na grad Varna kato turisticheska destinatsiya. // *HOTELLINK: A Hotel, Restaurant and Gastronomy Business Journal*, № 23–24, 113–124.

Messerli, H., D. S. Sterling, 2006. Alternative accommodation. // *Travel and Tourism Analyst*, Vol. 6, 8–16.

Neshkov, M., S. Marinov, V. Kazandzhieva, 2014. Vavedenie v turizma. Varna: Nauka i ikonomika.

Paterson, B. et al. 2013. Alternative Lodging: Why Settle for a Standard Hotel? 2013. // <<https://www.allbusiness.com/alternative-lodging-why-settle-for-a-standard-hotel-934-1.html>> (10.05.2016).

Perkins, E., 2010. Finding a home exchange. 2010. // <<http://www.smartertravel.com/travel-advice/hospitality-exchange-versus-home-exchange.html?id=4768326>> (10.05.2016).